

Justis- og beredskapsdepartementet

Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Saksbehandler: Live Kroknes Berg

Oslo 14. februar 2019

Høring - endringer i vergemålsloven mv. (personer uten samtykkekompetanse, særskilt forvaltning av midler, klage- og begjæringsrett i saker om vergen mv.)

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) viser til ovennevnte høringsnotat, og vil her gi merknader til forslagene. FFO ønsker imidlertid å kun gi merknader til punkt 2 om samtykkekompetanse i vergemålsloven §§ 20 og 33.

2. Samtykkekompetanse – vergemålsloven §§ 20 og 33

2.1 Generelle bemerkninger

I høringsnotatet foreslås det å innta enkelte presiseringer i §§ 20 og 33 for å tydeliggjøre bestemmelsene. Til tross for at dette er et steg i riktig retning, mener FFO at de foreslåtte endringene hverken oppfyller formålet bak vergemålslovgivningen eller våre internasjonale forpliktelser i tilstrekkelig grad.

Et viktig formål ved loven var å ivareta rettsikkerheten og integriteten for de menneskene som vergemålslovgivningen tar sikte på å beskytte. Ved å opprettholde muligheten til å sette personer uten samtykkekompetanse under vergemål, bidrar man til et system som ikke bare åpner for vilkårlighet, men som også strider mot FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) artikkel 12.

Artikkel 12 i CRPD pålegger staten å sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne en *likhet for loven*. Dette innebærer at funksjonshemmede i alle sammenhenger har rett til å anerkjennes som en person i rettslig henseende. Rettslig handleevne skal kunne nytes på samme vilkår som andre. Selv om vergemålslovens formål opprinnelig var, og fortsatt er, å bygge på individets vilje, så viser erfaringer fra funksjonshemmedes organisasjoner at dette svikter på flere områder.

2.1 Vilkår for vergemål, § 20

2.1.1 Diagnosevilkår må erstattes med individuell vurdering

Først og fremst opplever mange at vergeoppdraget har en for generell utforming og at en individtilpasning uteblir. FFO har sammen med 125 andre organisasjoner for funksjonshemmede dokumentert i sin alternative rapport til CRPD at selvbestemmelsen i mange tilfeller blir fratatt på

bakgrunn av diagnose og ikke en individuell vurdering.¹ De nye lovendringene tar *ikke* sikte på å gjøre endringer på disse områdene.

FFO mener at diagnosevilkåret i § 20 burde fjernes til fordel for en individuell vurdering. Vi er bekymret for at opprettholdelse av diagnose som vilkår for vergemål kan, uten tilstrekkelige kontrollmekanismer, oppleves som vilkårlig. Dessuten bidrar den uttømmende opplistingen til å ekskludere grupper som både har et behov, og et ønske, om verge.

2.1.2 Vergemål i tråd med den enkeltes vilje

FFO kan heller ikke se hvordan lovendringene skal være med på å bidra til en reell endring av nåværende praksis med vergemål som har skjedd mot den enkeltes vilje. Til tross for at det presiseres at det skal legges stor vekt på den enkeltes vilje, også i tilfeller hvor vedkommende ikke har samtykkekompetanse, etterlyser FFO klare kontrollmekanismer som skal sørge for at dette blir oppfylt i praksis.

Høringsnotatet mangler både konkrete forslag for hvordan en samtale med Fylkesmannen er tilstrekkelig for å avklare personens vilje og hvilket organ eller instans det er som bestemmer at en slik samtale er «umulig eller formålsløst». FFO ber om en nærmere vurdering på dette området.

2.2 Vergens plikt til å høre den som er satt under vergemål, mv, § 33

Den alternative rapporten fra sivilt samfunn til CRPD-komiteen stadfester at vergemålslovgivningen ikke fungerer optimalt og er med på å svekke rettsikkerheten til den enkelte. Organisasjonene viser til dokumenterte eksempler hvor faste verger lager samværsavtaler mellom personen og pårørende, omadresserer post, gir for lite penger til dagligdagse gjøremål og regulerer telefonbruk. Eksempelene synliggjør det faktum at flere verger går utenfor sitt mandat og overregulerer grunnleggende områder i enkeltpersoners liv.²

FFOs medlemsorganisasjoner har i flere tilfeller vært i kontakt med personer der vergemålet har blitt opprettet med formål om å betale regninger, men oppgavene har blitt utvidet til å gjelde inngripende tiltak i dagligdagse gjøremål som nevnt ovenfor. Endringene har skjedd uten avtale og konsultasjon med den det gjelder. FFO kan ikke se at det kommer til å skje endring på dette området med de lovendringene som nå foreligger.

Loven åpner fortsatt for at vergen kan overstyre og fatte beslutninger i tilfeller der personen ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer. Med andre ord er det fortsatt en åpning for at vergen i realiteten helt eller delvis kan frata personen under ordinært (samtykkebasert) vergemål den rettslige handleevnen ved å si at vedkommende ikke forstår innholdet av sine disposisjoner.

Forslaget om å legge til at vergen ikke kan «*opptre i strid med vedkommendes vilje*» vil ikke løse problematikken rundt at faste verger kan ha opptil 50 vergeoppdrag uten å ha truffet personene.³ Det vil heller ikke løse det faktum at det er flere verger som har over 100 vergeoppdrag.⁴ Uten en begrensning på antall vergeoppdrag, stiller FFO spørsmål ved hvordan disse vergene har mulighet og kapasitet til å kartlegge alle de 100 personenes reelle vilje. Vi uttrykker dermed en bekymring for om den reelle viljen faktisk kommer til å bli vektlagt i tilfeller som nevnt ovenfor.

---

¹ Sivilt samfunns alternative rapport til CRPD-komiteen, s. 17.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCRPD%2fCS%2fNOR%2f33866&Lang=en.

² *Ibid.*

³ *Ibid.* s. 22

⁴ Statens Sivilrettsforvaltning: *Årsmelding vergemål 2018*, s. 26.

FFO mener dermed det er nødvendig å se nærmere på muligheten til å begrense hvor mange vergeoppdrag en vergehaver kan påta seg.

2.3 Avsluttende bemerkninger

FFO mener imidlertid at presiseringen og tydeliggjøringen av lovbestemmelsene er et steg i riktig retning, og tilslutter seg dermed endringene. Men vi skulle sett at regjeringen gikk ytterligere til verks for å være i samsvar med våre internasjonale forpliktelser.

På sikt burde målet være å etablere et beslutningsstøttesystem etter FN-konvensjonens modell, se artikkel 12. Det er viktig å sørge for et system der personer kan gis bistand til å ta egne beslutninger i stedet for dagens system hvor beslutninger tas på vegne av en annen. Det er på denne måten rettssikkerheten og integriteten for de menneskene som vergemålslovgivningen tar sikte på å beskytte, ivaretas best. FFO er imidlertid klar over at det er krevende å etablere et slikt system over natten. Frem mot dette må det derfor ses på alternative løsninger som går i retning av et beslutningsstøttesystem.

Slik høringsnotatet nå foreligger, kan vi ikke se at en presisering av personens reelle vilje i lovteksten vil bidra til å endre dagens rettstilstand.

FFO velger avslutningsvis å sette søkelyset mot statens erstatningsansvar ved underslag fra vergehaver. Dette er et tema som ikke er behandlet i høringsnotatet, men vi ber om at det tas initiativ til å endre reglene slik at personer under vergemål sikres mot tap vergemålet har utsatt dem for. Et slikt initiativ er en naturlig forlengelse av statens ansvar for en god vergemålsforvaltning både når det gjelder valg av verge og oppfølging av vergene.

FFO er åpen for dialog med departementet på alle ovennevnte områder.

Med vennlig hilsen

FUNKSJONSHEMMEDES FELLESORGANISASJON

Eva Buschmann
Styreleder

Lilly Ann Elvestad
generalsekretær